

Krzysztof Brzechczyn

Klio i Dziesiąta Muza na szlakach wolności

Od 4 do 7 października 2024 roku w Gdyni odbył się XVI Międzynarodowy Festiwal Filmowy „Niepokorni Niezłomni Wyklęci”. Warto podkreślić, że jest to jeden z nielicznych, jeżeli nie jedyny na świecie festiwal filmów fabularnych i dokumentalnych o historii. Jednakże popularyzacja historii nie jest celem samym w sobie. W zamiarze organizatorów opowiadanie o przeszłości ma wzmacniać poczucie wolności w wymiarze indywidualnym i narodowym a przez to – budować poczucie wspólnotowości.

W ciągu czterech dni można było obejrzeć prawie sto polskich i zagranicznych filmów fabularnych i dokumentalnych oraz wysłuchać reportaży radiowych. Zgodnie z regulaminem do tegorocznego festiwalu dopuszczono filmy zrealizowane w latach 2022 – 2024 o czasie projekcji nie przekraczającym

90 minut oraz reportaże radiowe, które nie powinny być dłuższe niż 30 minut. Wzorem lat poprzednich filmy i dokumenty radiowe rywalizowały w czterech kategoriach: Międzynarodowym Konkursie Filmów Fabularnych (wzięło w nim udział 8 filmów), Międzynarodowym Konkursie Filmów Dokumentalnych (20 filmów), Konkursie Dokumentów Polskich (32 filmy) i Konkursie Reportaży Radiowych (12 reportaży). Dodatkowo 8 filmów można było obejrzeć w ramach pokazów specjalnych.

Nagrodę główną – Złoty Opornik przyznawany za najlepszy film Festiwalu – otrzymał startujący w konkursie dokumentów polskich film pt. „Moja sytuacja jest szczególnie trudna” w reżyserii Piotra Mielecha, który opowiada o udziale mecenasa Jana Olszewskiego w procesie morderców ks. Jerzego Popiełuszki. Pełny wykaz laureatów znajduje się na stronie internetowej Festiwalu.

W festiwalu obok pokazów filmowych jest również miejsce na debaty panelowe. W tym roku – przynajmniej zdaniem piszącego tego słowa, który się im przysłuchiwał – warto było wysłuchać trzech debat. W pierwszym dniu Festiwalu odbyła się moderowana przez Wojciecha Bednarskiego debata „Kadry z historii Albanii” z udziałem Pjerina Mirdity, albańskiego historyka i dyrektora Miejsca Świadków i Pamięci założonego na terenie więzienia w Szkodrze, gdzie w latach 1946 – 1991 osadzano więźniów politycznych. Podczas debaty Mirdita opowiadał o problemach upamiętniania dyktatury komunistycznej we współczesnej Albanii. Wyemitowano także dokumentalny film pt. „Flaga”. Dokument opowiada o buncie więźniów 21 maja 1973 r. w obozie w Spaç, podczas którego wywieszono albańską flagę bez komunistycznych emblematów.

Tego samego dnia odbyła się debata „Czy Polska potrzebuje inwestycyjnego *game changera*?” z udziałem Małgorzaty Sokołowskiej, Marcina Zarzeckiego, Marka Krakowskiego, Magdaleny Hajduk, Marka Krakowskiego i Witolda Mieszkowskiego. Paneliści mówili o zainteresowaniu historią wśród młodego pokolenia oraz zastanawiali się w jaki sposób dotrzeć do młodzieży. Uznawano, że posługiwanie się nowymi technologiami i akcesoriami wirtualnego świata jest niezbędnym sposobem upowszechniania wiedzy historycznej. Rzecz w tym jednak, aby w ten sposób upowszechniana wiedza historyczna sama nie uległa zdeformowaniu – co nie każdy entuzjasta nowych technologii dostrzega.

W sobotę 5 października odbyła się debata „Kinowy obraz Europy Środkowej. Czy kraje Europy Środkowo-Wschodniej potrafią opowiadać o swojej historii? Film jako narzędzie edukacyjne z udziałem Hanny Aunin (Uniwersytet w Tallinie, uczestniczka projektu „Translating Memories”), Pawła Ukielskiego (Muzeum Powstania Warszawskiego), dr Petra Blažka (Muzeum Pamięci XX Wieku, Czechy), Pjerina Mirdity (Miejsce Świadków i Pamięci, Albania) i producenta filmowego Dariusza Dikti; debatę moderował Wojciech Bednarski (Platform of European

Memory and Conscience). W wypowiedziach panelistów zwracano uwagę na uwikłania pracy reżysera, na którego pracę wpływa – z jednej strony budżet producenta filmowego – a z drugiej – dostarczony mu – scenariusz.

Dariusz Dikti zauważył, że 15 października 2023 roku skończyło się w Polsce „eldorado” dla reżyserów i producentów filmów historycznych. W latach 2015 – 23 różne instytucje państwowe dość hojnie (w porównaniu z poprzednim okresem) finansowały filmy o tematyce historycznej: zarówno fabularne, jak i dokumentalne, co jednak nie zawsze przekładało się na ich poziom artystyczny. Nie powstał – dodajmy od siebie – „hollywoodzki” film o historii Polski, co w 2015 r. zapowiadał minister Piotr Gliński. Problem ten w debacie został jednak zaledwie zasygnalizowany. Wyjaśnienie dlaczego tak się stało wymagałoby jednak głębszego zastanowienia na co podczas festiwalu nie było czasu.

W przedostatni dzień festiwalu odbyła się moderowana przez redaktora Jacka Karnowskiego debata „Zabić głos wolności” z udziałem dr Karola Nawrockiego (prezes Instytutu Pamięci Narodowej), dr Petra Blažka (Muzeum Pamięci XX Wieku) i dr Réky Földváryné Kiss (przewodnicząca Komitetu Pamięci Narodowej, Węgry). Debata poświęcona była z jednej strony sposobom upamiętniania tych, którzy walczyli z opresyjnym systemem komunistycznym, a z drugiej strony – polityce instytucji państwa wobec symbolicznych pozostałości po komunizmie (np. pomnikami wdzięczności, polsko-radzieckiego braterstwa broni, itp.). Prezes IPN Karol Nawrocki zauważył, że w wielu małych miejscowościach pomniki postawione przez komunistyczną władzę są jedynymi formami upamiętnienia jakichkolwiek wydarzeń przeszłości zlokalizowanymi na dodatek w centralnych miejscach (placach) miejscowości, gdzie odbywają się uroczystości organizowane przez szkoły czy władze samorządowe. Usuwanie symboli komunistycznego panowania jest zatem nie tylko wyrazem troski o pamięć historyczną, lecz umożliwia zagospodarowanie na nowo przestrzeni w danej miejscowości.

Osobnym wydarzeniem była ciesząca się dużym zainteresowaniem uczestników festiwalu prelekcja dr hab. Krzysztofa Szwagrzyka, zastępcy Prezesa IPN pt. „Odnaleźć ‘Roja’”, który opowiadał o poszukiwaniach szczątków Mieczysława Dziemieszkiewicza, ps. ‘Rój’; według wszelkiego prawdopodobieństwa szczątki ‘Roja’ znajdują się na warszawskiej „Łączce”.

Patronat medialny nad festiwalem objęło trzynaście redakcji różnych mediów: od czasopism poprzez radio do samodzielnych portali internetowych. Zastanawiać się można nad funkcją tak działającego patronatu medialnego. W serwisach informacyjnych kilku sprawdzonych przeze mnie redakcji zabrakło bowiem jakiegokolwiek informacji o festiwalu wyemitowanej kilka tygodni przed odbywającym się festiwalem – tak aby można było sobie zaplanować wyjazd do Gdyni połączony z krótkim urlopem. W rezultacie sale kinowe może nie świeciły pustka-

mi, lecz mogłyby pomieścić zdecydowanie więcej osób. A szkoda, gdyż repertuar festiwalu jest tak urozmaicony, że każdy mógłby znaleźć coś interesującego dla siebie.

Być może patroni medialni doszli do przekonania, że w nieco skromniejszej formie Festiwal Filmowy NNW można zorganizować w swojej miejscowości i w ten sposób obejrzeć wybrane filmy. Tradycją festiwalu jest bowiem organizacja retrospektyw, czyli dwudniowego przeglądu wybranych filmów fabularnych i dokumentalnych. Odbývają się one w kraju i zagranicą. Warunkiem jest posiadanie zmysłu organizacyjnego, poszukanie sali gdzie można wyświetlać filmy i zaproszenie zainteresowanych. Wcześniej jednak należy skontaktować się z dyrektorem festiwalu Arkadiuszem Gołębiewskim, który udzieli potrzebnych informacji. W 2023 roku takie retrospektywy odbyły się w Dębicy, Łochowie i Starogardzie Gdańskim.

Krzysztof Brzechczyn – profesor nauk humanistycznych zatrudniony na Wydziale Filozoficznym UAM w Poznaniu. Zainteresowania badawcze: filozofia historii, filozofia polityki, filozofia społeczna, historia myśli politycznej, historia najnowsza, teoria i metodologia historii. Ostatnio opublikował: *The Historical Distinctiveness of Central Europe: A Study in the Philosophy of History* (Berlin: Peter Lang 2020) i *Umysł solidarnościowy. Geneza i ewolucja myśli społeczno-politycznej „Solidarności” w latach 1980 –1989* (Poznań-Warszawa: IPN 2022).

WOLNI I SOLIDARNI

MIEDZY IDEA A PRAKTYKA

Kwartalnik Społeczno-Polityczny

JESIEŃ 2024 nr 3 (7)

Wolni i Solidarni
Między Ideą a Praktyką
Kwartalnik Społeczno-Polityczny
Jesień 2024 nr 3 (7)

ISSN 2956 – 6150

© Copyright by Fundacja OTACZAJ BLASKIEM

Redaguje zespół:

Krzysztof Brzechczyn (redaktor naczelny)
David Darchiashvili, Paweł Falicki, Jerzy Żurko

Stali współpracownicy:

Iwo Greczko, Sławomir Magala, Jakub Nakoneczny

Adres Redakcji:

redakcja@czasopismo-wis.pl
www.czasopismo-wis.pl

Wydawca:

Fundacja OTACZAJ BLASKIEM
Zawieprzycka 8L, 20-228 LUBLIN
www.otaczajblaskiem.pl

Egzemplarz kwartalnika można otrzymać pocztą wpłacając na rachunek Fundacji OTACZAJ BLASKIEM **PL43 1020 3176 0000 5402 0277 9163** darowiznę w wysokości co najmniej 25 złotych.

W komentarzu do przelewu prosimy umieścić tekst "na cele statutowe" oraz adres wysyłki.

Redakcja nie zwraca materiałów nie zamówionych oraz zastrzega sobie prawo skracania tekstów i opatrywania ich własnymi tytułami.

Numer zamknięto 8 października 2024 r.

Projekt okładki: KRUMIR Mirosław Kruk

Druk: MULTIPRESS, Lublin

Spis treści

<i>Od redakcji</i>	5

Fakty i komentarze

Iwo Greczko, <i>Spółczesność cyfrowej produkcji – strategie przetrwania</i>	7
Sławomir Magala, <i>Od Cyferiady do Cyberiady</i>	13

Polska – ale jaka?

Robert Witold Jankowski, <i>Minister Jan Szyszko kontra ekologów</i>	17

Idee i polityka

Paweł Mazur, <i>Odpowiedzialność człowieka za świat flory w świetle filozofii Rogera Scrutona</i>	27
Teresa Grabińska, <i>Solidarność warunkiem pokoju</i>	35
<i>Dobra wspólne, za które trzeba zapłacić – zagrożenia i nadzieje. Zapis debaty z udziałem Krzysztofa Brzechczyńskiego, Mirosława Murata i Leszka Rydzaka</i>	45

Rosja i Europa Środkowa

Grzegorz Klonowski, <i>Obraz Rosji i Związku Sowieckiego w powieściach Lenin Ferdynanda Ossendowskiego i Nie trzeba głośno mówić Józefa Mackiewicza</i>	70
Éva Petrás, <i>Droga Idei. Perspektywy węgierskiej chadecji i jej partii: Demokratycznej Partii Ludowej w latach 1944–1989</i>	80

Recenzje i omówienia

Krzysztof Brzechczyn, <i>Klio i Dziesiąta Muza na szlakach wolności</i>	95
Blanka Ciborowska, <i>Historia nie tak odległa</i>	99
Zbigniew Kuźniar, <i>Człowiek przyszłości w stechnizowanym środowisku</i>	103

Summary

<i>Table of Contents, Abstracts and Keywords of Kwartalnik Społeczno-Polityczny Wolni i Solidarni. Między Ideą a Praktyką, no. 3 (7), Fall 2024</i>	107